

res de les seves obres científiques o de divulgació, obre camps d'estudi més enllà del que s'ha proposat fer i ha fet Manent. L'aparició de noms com Rovira i Virgili, Serra Húnter, Comorera, etc. obliga a estendre els camps d'investigació. Manent ha obert un camí que obliga, ara, a apuntar-ne molts d'altres: històrics, socials, ideològics, etc. Què han escrit, per exemple, els historia-

dors sobre el fenomen de l'exili? Explicar-lo és explicar-nos i, malgrat les dificultats que comporta la dispersió geogràfica, cal fixar els fets i cal, sobretot, veure com ens han influït, com han condicionat la nostra actualitat. En aquest sentit, el llibre d'Albert Manent és, també, una proposta.

JORDI CASTELLANOS

A. BLADÉ I DESUMVILA: *L'Exiliada (Dietari de l'exili 1939-1940)*. Barcelona, Editorial Pòrtic, 1976. («Col·lecció Memòries», núm. 22.) 537 ps.

Producte, tal com explica l'autor en el pròleg, de la reelaboració d'unes notes preses durant el seu exili, es tracta d'un dietari precís quant a les dades que aporta i rigorós quant a l'exposició. Bladé no deixa córrer la imaginació, no admet versions subjectives: consigna la vida quotidiana i les reflexions, pròpies i d'altri, denotatives de la situació i de l'estat d'ànim del moment. Ja n'hi ha prou. El títol *L'Exiliada* (suggerit per Francesc Pujols) fa pensar (per l'analogia voluntària amb *Iliada*, pel que fa al nom, i amb *Odissea*, pel que fa al tema) en un tractament grandios, èpic, que no és el que ha presidit l'elaboració del llibre. Però això és un mèrit. Perquè l'exili adquireix, així, unes dimensions més justes, més humanes i, diria, guanya en dramatism. Bladé ha sabut traduir la grandiositat del drama de l'exili col·lectiu de 1939, un drama que, per raons quantitatives i per la seva transcendència històrica, és d'una importància extraordinària, però que, per a la immensa majoria dels qui el patiren, ben poca cosa tingué d'heroic, fins al punt que, potser, els termes que millor el defineixen són negatius: manca d'acció i, àdhuc, manca de grandesa. És a dir, marginació i misèria. Aquest fou el gran drama de centenars de milers de catalans exiliats, sortits d'una guerra, d'uns dies d'activitat febril i productiva. El pas del Pirineu separava un món i l'altre.

El tractament de dietari, doncs, contràriament al que aparenta, serveix per a aprofundir i precisar els termes del drama, per a traduir-los en les seves justes dimensions. Un comentari tan precís com aquell «dies per mi sense història», del 16 d'abril de 1939, defineix amb absoluta precisió un moment històric de desfeta col·lectiva i personal. Fins arribar a l'estabilització relativa a Montpeller, Bladé segueix un itinerari caracteritzat

per la manca d'heroisme —deixem de banda algun moment d'actuació personal inevitable—, per les contínues dependències d'altri i, si volem, per l'estampa que deuria fer quan passejava el cotxet amb la filla d'uns amics seus, pels parcs de París. Montpeller, amb la presència, constant o momentània, de personatges com Pujols, Bordes de la Cuesta, Rovira i Virgili, Lluís Companys, Joan Casanovas, Josep Puig i Cadafalch, etc. adquireix una altra dimensió: tranquil·litat i cultura enmig d'una incertitud constant per la situació política internacional i per la presència desoladora del fet de l'exili com a devastació contínua. El drama quotidià adquireix tota la seva amplitud èpica. Vegeu, si no, els comentaris a la mort de Pere Corominas, Alexandre Plana, Camil Companys, o, potser, els que li provoca la desaparició de Marcel·lí Domingo, presidits tots per una reflexió com aquesta: «Un dels aspectes més punyents d'aquest drama nostre, d'aquest drama que no tan sols anulla, espiritualment, els homes més representatius, en un cert temps, d'un país, sinó que els extermina en silenci.»

Ultra aspectes literaris de veritable interès, com els que hem ressenyat, el llibre és un document de primer ordre per a l'estudi de l'exili, especialment per a la vida cultural que es desenrotlla en els centres residencials dels exiliats en la immediata postguerra. Montpeller n'és un de veritable interès: polítics i intel·lectuals catalans i, àdhuc, felibres occitans, lluiten per donar continuïtat històrica a una cultura que ha perdut una guerra. La informació és precisa: Bladé, cronista conscient, ens l'ofereix en un llibre d'un interès fora de dubte.

JORDI CASTELLANOS